

Asia: VN/1984/2019

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus

Vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuva sääntely

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi vapaaehtoisuuden puute ehdotuksen mukaisesti?

Setlementti Tampere ry kannattaa ehdotusta säätää seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi vapaaehtoisuuden puute. Istanbulin sopimus (johon Suomi on sitoutunut) edellyttää, että kaikki ilman uhrin suostumusta tehdyt seksuaaliset teot kriminalisoidaan.

Olemme kuitenkin samaa mieltä Tukinainen ry:n kanssa heidän kannanotossaan esiin nostamista, uudistukseen sisältyvistä vakavista ongelmista: erityisen haavoittuvia uhrien määrittelemättömyys, tiettyjen tekojen rangaistavuuden lieventyminen nykytilanteeseen nähden (mm. 16-17-vuotiaat ja oman vanhemman uhriksi joutuvat) ja tahallisuuden säilyminen raiskauksen tunnusmerkistössä.

Yhdymme Minni Leskisen lausunnossaan ilmaisemaan huoleen, että suostuminen eli ”vapaaehtoinen osallistuminen” saatetaan tulkita suppeasti pakottamisen vastakohtaksi, jolloin mikään ei muutu nykyisestä oikeustilasta. Kannatamme siksi sekä Leskisen että Tukinaisen esitystä, että 1 §:n 2 momentissa pitäisi täsmentää vapaaehtoisuuden sisältöä Ruotsin lainsäädännön tapaan.

Pidämme mm. Tukinainen ry:n, Leskisen ja Rikosuhripäivystyksen lausuntojen tapaan ongelmallisena sitä, että raiskaus olisi edelleen rangaistava vain tahallisenä tekona. Näytön saaminen tekijän tahallisuudesta on näissä rikoksissa vaikeaa. Laissa pitäisi tarkemmin määritellä tilanteet, joissa tekijällä on vastuu varmistaa toisen osapuolen vapaaehtoisuus aktiin. Tarkemmin pitäisi määritellä myös se, miten uhrin eri syistä johtuva passiivisuus vaikuttaa tahallisuusarvioon. Tutkimusten mukaan jähmettyminen on erittäin yleinen tahdosta riippumattoman hermoston sanelema reaktio raiskaustilanteessa ja valtaosa Välitä! -seksuaaliväkivaltatyömme asiakkaista kertoo siitä. Näissä tilanteissa uhrilta ei voida edellyttää aktiivista oman tahdon ilmaisua. Jos toinen on seksuaalisessa kanssakäymisessä tästä täysin passiivinen, niin tekijän voidaan olettaa sen huomaavan ja hänen vastuullaan pitäisi olla varmistaa, mistä on kyse, ennen kuin jatkaa yhdyntään. Nukkuneen tai sammuneen kanssa yhdyntä on katsottu nykylaissa raiskaukseksi, ja tekijän oletetaan pystyvän havaitsemaan nämä tilat. Jähmettyminen on tilana hyvinkin verrattavissa näihin.

Mitä mieltä olette ehdotetuista säännöksistä, jotka koskevat tilanteita, joissa teon kohteella ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan (rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 §:n 2 momentin 2 kohta)?

Setlementti Tampere ry kannattaa kyseisten kohtien lisäyksiä - heikentynyt tajunnantila, voimakas päihtymys ja tilanteen äkillisyys. Lisäksi on syytä todeta myös, että lamaantuminen ja jäätyminen on tavallinen uhrin reagoititapa ja sen tähden kieltäytymisen ilmaisu voi jäädä heikoksi. Yhdymme kuitenkin Tukinainen ry:n lausunnossaan ilmaisemaan kantaan, että säännökset eivät esitetyn kaltaisina vastaa perusteluissa kuvattua tarkoitustaan ja ne ovat Istanbulin sopimuksen sekä Grevion ja Cedaw-komitean Suomen lainsäädännön uudistamista koskevien vaatimusten vastaisia. Siksi säännöksiä pitää muokata vastaamaan paremmin Ruotsin lainsäädännöstä saatua selkeämpää mallia.

Setlementti Tampere ry on samaa mieltä sekä Amnesty International Suomen osaston jättämän eriävän mielipiteen että Tukinainen ry:n lausunnon kanssa siitä, että raiskauksen määritelmän tulee kattaa myös sellaiset teot, jotka perustuvat tekijän aseman hyväksikäyttöön.

Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämisestä?

Setlementti Tampere ry kannattaa törkeän tekemuodon säätämistä kyseiseen tekoon. Seksuaalinen kajoaminen rikosnimekkeenä sitä vastoin on harhaanjohtava ja sitä ei voi kannattaa. Yhdymme Tukinainen ry:n ehdotukseen, että nimikkeenä olisi mieluummin ”Seksuaalinen loukkaus”.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta säännöksestä?

Ehdotettu säännös on pulmallinen sekä Amnesty Internationalin eriävässä mielipiteessä että Tukinainen ry:n lausunnossaan esittämistä syistä. Erityisen ongelmallinen se on 16-17-vuotiaiden osalta, koska se heikentää heidän asemaansa silloin, kun tekijä on lapsen vanhempi tai siihen rinnastettava läheinen henkilö. Seksuaalisen hyväksikäytön kuvaus on siltä osin epäonnistunut, että se edellyttää valta-asemassa olevalta aktiivista taivuttamista. Setlementti Tampere ry kannattaa Amnesty Internationalin eriävää mielipidettä ja katsoo, että ehdotettu seksuaalisen hyväksikäytön pykälä on epälooginen, hämärtää vapaaehtoisen suostumuksen periaatetta ja aiheuttaa enemmän sekavuutta nimikkeisiin, koska nimikkeiden määrä kasvaisi uuden kajoamis-nimikkeen myötä entisestään, jos myös hyväksikäyttö-nimike säilyy.

Yhdymme Tukinainen ry:n vaatimukseen kumota seksuaalisen hyväksikäytön nimike ja korvata se muilla nimikkeillä heidän lausunnossaan esittämällään tavalla.

Mitä mieltä olette seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen soveltamisalan ehdotetusta laajennuksesta?

Kannatetaan laajennusta.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kuvan luvaton levittämistä koskevasta säännöksestä?

Kannatetaan ehdotusta. Tällaisten kuvien levittäminen pitää nähdä tekona, joka voi loukata kuvattavan seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja olla uhrille vähintään yhtä haitallinen teko seurauksiltaan kuin fyysisen kontaktin sisältämät seksuaaliset teot, ja siksi pykälän kuuluu olla seksuaalirikoslaisa. Pelkkien kuvien tai videoiden välityksellä tapahtuvat seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaukset ovat 2000-luvulla lisääntyneet räjähdysmäisesti, joten on tärkeää, että myös näiden tekojen kohteeksi joutuneet saavat uhrina saman aseman ja oikeudet kuin muidenkin seksuaalirikosten uhrin, mm. oikeuden maksuttomaan avustajaan ja tukihenkilöön. Tästä syystä esitämme Tukinainen ry:n tapaan, että tämä rikos ei olisi asianomistajarikos vaan yleisen syytteen alainen, jotta uhrilla olisi em. oikeudet.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyden määritelmän ehdotetusta laajentamisesta?

Setlementti Tampere ry kannattaa sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamista niin, että sukuelimen tai peräaukon koskettelu suulla tai sukuelimellä olisi sukupuoliyhteys nykyisen määritelmän lisäksi. Raiskauksen tunnusmerkistön sitominen edelleen pelkkään sukupuoliyhteyden määritelmään ja määritelmän laajentaminen ei kuitenkaan riitä, koska silloin raiskaus-nimikkeen ulkopuolelle jää paljon tekoja, jotka ovat yhtä nöyryyttäviä ja traumatisoivia, vaikka eivät sisälläkään kuvatonlaista sukupuoliyhteyttä, esim. kasvoille laukeaminen. Yhdymme siksi Johanna Niemen lausunnossaan perustelemaan ehdotukseen, että raiskaus tulisi määritellä siten, että keskeinen tunnusmerkki olisi ”sukupuoliyhteys tai vakavuudeltaan siihen rinnastettava seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus”.

Muita aikuisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Setlementti Tampere ry tukee Rikosuhripäivystyksen toteamusta Istanbulin sopimuksen 46 artiklan edellyttävän, että rikoksen kohdistuminen entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin taikka samassa asunnossa asuvaan henkilöön tulee ottaa huomioon raskauttavina seikkoina.

Yhdymme Tukinainen ry:n lausuntoon ja vaadimme, että myös tuottamukselliset teot luetaan seksuaalirikoksiksi (ei vain tahalliset) ja että RL 17 22 § Sukupuoliyhteydestä lähisukulaisten kesken muutetaan Ruotsin mallin mukaiseksi Sukupuoliyhteydeksi jälkeläisen kanssa.

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen?

Setlementti Tampere ry kannattaa ehdotusta.

Setlementti Tampere ry kuitenkin yhtyy Amnesty Internationalin eriävässä mielipiteessä esille nostettuun ongelmaan 12–15-vuotiaiden osalta. Teon ei tulisi olla lievemmin rangaistava, vaikka 12–15-vuotias on itse ollut aktiivinen suhteessa häntä olennaisesti vanhempaan ja kypsempään henkilöön. Setlementti Tampere ry on Amnesty Internationalin kanssa samaa mieltä myös siitä, että voimassa olevassa laissa olevaa rajoitussäännöstä ei tule muuttaa ehdotetulla tavalla, kuten myös siitä, että ”sukupuoliyhteys lapsen kanssa” ei ole asianmukainen rikosnimike pykälässä rangaistavaksi säädetyille menettelyille.

Yhdymme Tukinainen ry:n vaatimukseen uudistaa heidän ehdottamallaan tavalla myös esityksen pykälä 9 § Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta.

Mitä mieltä olette lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä?

Setlementti Tampere ry kannattaa esitystä, jonka mukaan alle 12-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvat sukupuoliyhteydet olisivat aina lapsenraiskauksia, lapsen vapaaehtoisuutta arvioimatta. Termi lapsenraiskaus on yhteen kirjoitettuna epäonnistunut, kuten olemme todenneet tähän lakimuutokseen jo vuonna 2018 antamassamme lausunnossa. Termi ”Lapsen raiskaus” olisi johdonmukaisempi muiden nimikkeiden kanssa sekä uhriakin vähemmän leimaava.

Setlementti Tampere ry:n näkemyksen mukaan 12 § b kohta on ongelmallinen, koska siinä pitää arvioida tekijän ja uhrin ikäero sekä henkisen kypsyden ero. Pelkän ikäeron tai henkisen kypsyden eron tulisi riittää, kuten on nykyisessäkin laissa. Setlementti Tampere ry on samaa mieltä Amnestyn eriävän mielipiteen kanssa siitä, että ehdotettu sanamuoto tulee muuttaa.

Setlementti Tampere ry myös katsoo, että 12 vuotta täyttäneiden lasten osalta ei saa vapaaehtoisuuden puuttumisen arviointi nousta merkittävään asemaan. 12-15 vuotiaaseen kohdistetusta rikoksesta ei tule tuomita kevyemmin lapsen oman aloitteellisuuden vuoksi eikä tule säätää lievempää rikosmuotoa ”sukupuoliyhteys lapsen kanssa”. 12-15 vuotiaiden osalta Setlementti Tampere ry siis yhtyy Amnesty Internationalin eriävään mielipiteeseen. Jos raiskauksen tunnusmerkistöön sisällytetään täsmällisemmin valta-aseman väärinkäyttöön liittyvät tilanteet, ei 12–15 vuotiaan uhrin kohdalla tarvitsisi kiinnittää esitystä vastaavassa mittakaavassa huomioita lapsen mahdolliselle aloitteellisuudelle, vaan pääpaino teon arvioinnissa olisi olosuhteissa ja aikuisen tai selvästi vanhemman nuoren valta-aseman väärinkäytössä.

Lisäksi Setlementti Tampere yhtyy mm. THL:n näkemykseen, jonka mukaan ehdotusta tulisi täsmentää siten, että lapsenraiskauksina tuomittaisiin myös kaikki alle 18-vuotiaaseen kohdistuvat teot silloin, kun tekijänä on oma vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva riippumatta siitä, asuuko henkilö lapsen kanssa samassa osoitteessa.

Setlementti Tampere kannattaa Tukinainen ry:n vaatimusta, että suojaikäraja pysyy uudistuksessakin 16 vuodessa eikä laske 12 vuoteen. Kannatamme myös Tukinaisen lausunnossaan esittämiä muutoksia tähän liittyvien lakipykälien muotoiluun.

Mitä mieltä olette seksuaalista kajoamista lapseen koskevasta säännöksestä?

Kannatamme työryhmän ehdotuksen sijaan Tukinainen ry:n lausunnossaan esittämiä muutoksia näihin pykäliin sekä nimikkeiden että niiden sisällön osalta.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyksien ja seksuaalisten tekojen säätämisestä rangaistavaksi sellaisenaan lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen, kun ne kohdistuvat alle 12-vuotiaaseen lapseen?

Setlementti Tampere ry kannattaa tällaisten omien pykälien säätämistä, mutta kajoamisen tilalle ehdotamme ”Lapsen seksuaalinen loukkaus”. Alle 12-vuotias ei voi koskaan antaa suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen. Setlementti Tampere ry yhtyy mm. Tukinainen ry:n vaatimukseen siitä, että lapsen suojaikärajan tulisi olla jatkossakin 16 vuotta. Monimutkaisia ja erillisiä

pykälärakennelmia lapsen iän osalta ei saa säätää lapsenraiskauksen tai törkeän lapsenraiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen tai törkeän lapsen seksuaalisen kajoamisen osalta.

Mitä mieltä olette muutoksista paritusta koskevaan sääntelyyn?

Setlementti Tampere ry:llä ei ole tähän erityistä lausuttavaa. On kuitenkin huomioitava, että alle 18-vuotiaaseen kohdistuva paritus arvioidaan ensisijaisesti ihmiskauppasäännösten perusteella.

Mitä mieltä olette muutoksista lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaan sääntelyyn?

Setlementti Tampere ry näkee, että muutosehdotus on kannatettava. Lapsia seksuaalisesti esittävän kuva- ja videomateriaalin hallussapito ja levittäminen on tunnustettava nimenomaan seksuaalirikoksena, joka loukkaa uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja on haitallisempia kuin muut yksityiselämän loukkaukset.

Muita lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Ikärajoihin ja tahallisuuteen liittyen Setlementti Tampere ry katsoo, että valmistelussa tulisi vielä perehtyä Minni Leskisen 31.7.20 antamaan lausuntoon.

Rangaistukset

Mitä mieltä olette ehdotetuista rangaistusasteikoista?

Setlementti Tampere ry kannattaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikoksista säädettyjen rangaistusten ankaroitumista tässä ehdotuksessa. Tämä on tärkeä viesti näiden tekojen tuomittavuudesta yhteiskunnassa, vaikka tutkimusten mukaan rangaistustaso sinänsä ei vaikuta seksuaalirikosten määrään. Rangaistusasteikon ankaroittamisen rinnalla onkin tärkeä panostaa ennaltaehkäiseviin palveluihin, joilla voidaan madaltaa potentiaalisten tekijöiden riskiä syyllistyä seksuaalirikoksiin. Tutkimusten mukaan valtaosa seksuaalirikosten tekijöistä ei jää kiinni ja joudu siten tekemisiin esim. viranomaisten kanssa, joten ennaltaehkäisevän työn panostuksia pitää tehdä myös helposti saatavilla oleviin Rikosseuraamusjärjestelmän ulkopuolella oleviin matalan kynnyksen palveluihin.

Setlementti Tampere ry esittää Tukinainen ry:n tapaan Lasta esittävän seksuaalisen kuvan rangaistusminimin nostamista 1 vuoteen, jotta se viestisi teon vakavuudesta ja vastaisi paremmin tekojen uhrille tuottamaa kärsimystä.

Muut huomiot

Huomioita esityksen arvioituihin vaikutuksiin liittyen?

Seksuaalisen hyväksikäytön pykälän ja yli 12 - vuotiaiden lasten osalta Setlementti Tampere ry yhtyy Amnesty Internationalin eriävään mielipiteeseen ja Minni Leskisen 31.7.20 lausuntoon. Minni Leskisen 31.7.20 lausuntoon yhdytään myös siinä, että seksuaalipalveluiden ostaminen nuorelta tulisi muuttaa siten, että se tulisi arvioitavaksi lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä (jos tämä nimike päätetään edelleen säilyttää rikoslaissa)

Huomioita muihin lakeihin ehdotettuihin muutoksiin liittyen?

-

Muita huomiota liittyen esitettyihin lakiehdotuksiin?

-

Janhunen-Ruusuvuori Mervi
Setlementti Tampere ry - Väkivalta- ja kriisityön yksikkö, Välitä!-
seksuaaliväkivaltatyö & Tampereen Tyttöjen Talon seksuaaliväkivaltatyö